

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-74>

УДК 339.543:336.226

СИСТЕМА АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ФІСКАЛЬНА РОЛЬ ТА ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЗЕД

THE SYSTEM OF CUSTOMS PAYMENTS ADMINISTRATION IN UKRAINE: THEORETICAL FOUNDATIONS, FISCAL ROLE AND IMPACT ON THE FINANCIAL STABILITY OF FOREIGN TRADE ENTITIES

Бороденко Тетяна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
заступник завідувача кафедри фінансів ім. В. Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3202-5491>

Рудик Наталія Василівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів ім. В. Федосова,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4367-0392>

Рязанова Надія Сергіївна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів ім. В. Федосова,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1419-1189>
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана

Borodenko Tetiana, Rudyk Nataliia, Ryazanova Nadiya

Kyiv National Economic University by Vadym Hetman

У статті досліджено теоретико-правові засади та практичні аспекти системи адміністрування митних платежів в Україні. Розглянуто сутність категорії «адміністрування митних платежів» у порівнянні зі спорідненими поняттями митного та податкового права. На підставі компаративного аналізу надходжень митних платежів до Державного бюджету України за 2023–2025 роки продемонстровано їх значущість у структурі державних доходів: у 2025 році загальний обсяг митних надходжень досяг рекордних 716,1 млрд грн, що на 21% перевищує показник 2024 року. Виявлено взаємозв'язок між податковим та митним адмініструванням у системі державного управління, охарактеризовано основні елементи та принципи адміністрування митних платежів. Обґрунтовано, що адміністрування митних платежів є комплексним інститутом фінансового права, що об'єднує норми митного, податкового та адміністративного законодавства. Окремо досліджено вплив митних платежів на фінансову стійкість підприємств. Визначено ключові напрями підвищення ефективності системи адміністрування митних платежів в умовах євроінтеграції та воєнного стану.

Ключові слова: адміністрування митних платежів, митні платежі, митні органи, податкове та митне адміністрування, фінансова безпека держави, фінансова стійкість підприємств, державний бюджет України, цифровізація митних процедур, євроінтеграція, зовнішньоекономічна діяльність.

The article examines the theoretical and legal foundations of customs payments administration in Ukraine. The study substantiates that customs payments administration should be considered as a complex public-law institution integrating norms and mechanisms of several branches of financial regulation, aimed at ensuring full, timely, and lawful collection of customs revenues to the State Budget of Ukraine. The paper analyzes the dynamics and structure of customs payments during 2023–2025. The results demonstrate a steady upward trend in customs revenues, which reached UAH 716.1 billion in 2025 – a 21% increase compared with 2024. Value added tax on imports remains the dominant component, accounting for more than three quarters of total receipts. The research also



reveals the close interconnection between customs and tax administration systems, particularly in the administration of import VAT and excise taxes. The article identifies the main elements and principles of customs payments administration, systematized into general and special groups. General principles are based on the Customs Code of Ukraine, while special principles reflect managerial specifics, including efficiency, timeliness, preventive orientation, and systematic control. Key challenges affecting administration effectiveness are highlighted: absence of a unified legislative definition, incomplete digitalization of customs procedures, corruption risks, and the need to harmonize national legislation with EU law. Priority improvement directions include legislative consolidation of the concept in the Customs Code, digital transformation of customs procedures, strengthening anti-corruption mechanisms, and adapting national legislation to EU standards. Implementation of these measures will contribute to strengthening fiscal stability, increasing transparency in customs administration, and enhancing the effectiveness of public financial management in Ukraine amid European integration and wartime economic challenges.

Keywords: customs payments administration, customs duties and payments, customs authorities, tax and customs administration, fiscal security of the state, financial stability of enterprises, state budget of Ukraine, digitalization of customs procedures, European integration, foreign economic activity (FEA).

Постановка проблеми. Адміністрування митних платежів є ключовим елементом фінансової системи держави, що забезпечує акумуляцію значної частини бюджетних надходжень. В умовах повномасштабної збройної агресії та активних євроінтеграційних процесів ефективність цього інституту набуває критичного стратегічного значення – від неї прямо залежить фіскальна спроможність держави фінансувати оборону та соціальні зобов'язання.

За підсумками 2025 року до державного бюджету України надійшло 716,1 млрд грн митних платежів – рекордний показник з початку повномасштабного вторгнення, що на 21% перевищує результат 2024 року [1]. Такі показники переконливо свідчать про зростаючу роль митних надходжень у структурі державних фінансів, адже за 2025 рік вони формують понад чверть усіх податкових надходжень (86% від власних доходів бюджету) [2].

Попри зростаючу фіскальну роль митних платежів, їхня теоретико-правова база залишається дискусійною: у вітчизняній науці відсутній єдиний підхід до визначення поняття “адміністрування митних платежів”, Митний кодекс України не містить його нормативного закріплення, а питання розмежування з “митним адмініструванням” не вирішено. Особливої уваги потребує вплив митних платежів на фінансову стійкість підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, – аспект, якому у науковій літературі досі приділяється недостатньо уваги. Сукупність зазначених прогалин актуалізує необхідність комплексного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика адміністрування митних платежів перебуває на перетині митного, фінансового та адміністративного права, що зумовлює широке коло дослідників. Серед вітчизняних науковців, які зробили вагомий внесок у розви-

ток теорії митного адміністрування, слід виділити С. Д. Герчаківського, О. Ф. Запорожця, Л. О. Батанову, Л. І. Прокіпчук, О. В. Озеругу, М. В. Возного, Ю. В. Оніщика, Н. І. Атаманчук, І. В. Діордіцю та ін. Економічні аспекти митних платежів досліджували О. В. Артюх, Т. О. Муренко, О. О. Маслак, Х. С. Передало.

Запорожець О. Ф. розглядає «митно-податкове адміністрування» як складову загального податкового адміністрування та одночасно підсистему митної справи [3]. Батанова Л. О. трактує адміністрування митних платежів як «організаційно-розпорядчу діяльність у сфері управління із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій» [4, с. 122]. Возний М. В. у своїх дослідженнях обстоює позицію щодо комплексної природи адміністрування митних платежів, яке об'єднує норми митного, податкового та адміністративного законодавства [5, с. 171–173].

Атаманчук Н. І. акцентує увагу на сучасних проблемах реформування митних органів як суб'єктів адміністрування в контексті євроінтеграції [6]. Діордіца І. В. та Коваленко І. А. вперше системно дослідили принципи адміністрування митних платежів, класифікувавши їх на загальні та спеціальні [7]. Попри значну кількість напрацювань, залишаються не до кінця вирішеними питання теоретико-правової конструкції адміністрування митних платежів як самостійного інституту та напрямів підвищення його ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексне дослідження теоретико-правових та інституційних засад системи адміністрування митних платежів в Україні, аналіз їх фіскальної ролі та впливу на фінансову стійкість підприємств, а також обґрунтування пріоритетних напрямів модернізації системи в умовах воєнного стану та євроінтеграції.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: розкрити сутність поняття «адміністрування митних платежів» і його місце в системі суміжних категорій митного, податкового та адміністративного права; проаналізувати динаміку та структуру митних надходжень до Державного бюджету за 2023–2025 роки; охарактеризувати елементи та принципи адміністрування митних платежів; дослідити вплив митних платежів на фінансову стійкість підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність; визначити пріоритетні напрями модернізації системи в умовах воєнного стану та євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначення сутності адміністрування митних платежів слід починати з аналізу нормативно-правової бази. Відповідно до пп. 14.1.1¹ п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (ПКУ), адміністрування «визначає інституційну структуру податкових та митних відносин, організовує ідентифікацію, облік платників податків... та об'єктів оподаткування, забезпечує сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів» [8]. Разом із тим Митний кодекс України (МКУ) не містить визначення поняття «адміністрування митних платежів», що є суттєвою прогалиною [9].

У науковій літературі ця категорія аналізується в кількох аспектах. Озеруга О. В. розглядає адміністрування митних платежів як «управлінську діяльність контролюючих органів, яка здійснюється шляхом вчинення дій та прийняття рішень, спрямованих на забезпечення виконання вимог митного та податкового законодавства, своєчасного та в повному обсязі надходження митних платежів» [10, с. 94]. Радченко О. М. характеризує цю категорію як фінансово-правову [11, с. 137]. Возний М. В., підсумовуючи дослідження, визначає її як «сукупність дій, рішень та процедур, за допомогою яких митні органи та їх посадові особи здійснюють діяльність, спрямовану на забезпечення правильності обчислення, своєчасності та повноти сплати митних платежів та застосування заходів щодо їх примусового стягнення» [5, с. 173].

Принципово важливим є розмежування понять «митне адміністрування» та «адміністрування митних платежів»: перше є ширшою категорією і охоплює всю сукупність організаційно-правових заходів митних органів у забезпеченні митної справи, тоді як друге є його складовою, що стосується виключно сфери справляння платежів [5, с. 171].

З урахуванням викладеного, пропонуємо розглядати адміністрування митних платежів як комплексний публічно-правовий інститут, що охоплює сукупність взаємопов'язаних рішень, дій та процедур уповноважених органів держави у сфері митних та податкових відносин, спрямованих на повне, своєчасне та правомірне справляння митних платежів як джерела формування Державного бюджету України.

До митних платежів, що належать до загальнодержавних податків і зборів (ст. 9 ПКУ), відповідно до ст. 4 МКУ відносяться: мито, акцизний податок із ввезених на митну територію підакцизних товарів, та ПДВ із ввезених товарів [1; 2].

Аналітичні дані ДМСУ свідчать про стійку висхідну динаміку митних надходжень: за три роки їх загальний обсяг зріс із 519,2 до 716,1 млрд грн, тобто на 37,9%. Найбільшу питому вагу стабільно займає ПДВ з імпорту – 75,7% у 2025 році (542,4 млрд грн), що пояснюється відновленням імпортних потоків та зростанням курсу іноземних валют [2; 12]. Акцизний податок з імпорту демонструє найвищі темпи приросту – +24,6% у 2025 р. порівняно з попереднім роком. Примітно, що вивіз мито зросло у 2,2 рази, що зумовлено посиленням контролю за вивезенням певних категорій товарів в умовах воєнного стану [12].

В цілому за 2025 рік питома вага митних платежів у структурі податкових надходжень становить близько 30% власних доходів бюджету, а їх частка у ВВП – близько 8%. Такі показники підтверджують критичну роль митного адміністрування для фіскальної стійкості держави в умовах триваючої збройної агресії.

Адміністрування митних платежів функціонує не ізольовано, а є підсистемою загальної системи державного адміністрування, перебуваючи в тісній взаємодії з податковим адмініструванням. Порівняльний аналіз цих двох підсистем за ключовими елементами наведено у табл. 1.

Як видно із табл. 1, попри певну специфіку кожного виду адміністрування, між ними наявна виражена кореляція за основними елементами – і те, і інше спрямоване на забезпечення своєчасних та стабільних надходжень до державного бюджету. Проте адміністрування митних платежів має ряд характерних особливостей, яких немає у податковому: воно стосується переважно зовнішньоекономічної діяльності та охоплює специфічні інститути митного права – визначення митної вартості, класифікацію товарів

Таблиця 1

**Порівняльна характеристика податкового адміністрування
та адміністрування митних платежів**

Елемент	Податкове адміністрування	Адміністрування митних платежів
Мета	Фінансування потреб держави через внутрішнє оподаткування	Забезпечення повної сплати митних платежів при переміщенні товарів
Суб'єкт	Органи ДПС України	Органи ДМС України
Об'єкт	Всі загальнодержавні та місцеві податки і збори згідно ПКУ	ПДВ з імпорту, акцизний податок, мито при перетині кордону
Нормативна база	Податковий кодекс України	МКУ + ПКУ (подвійна природа платежів)
Процедури	Реєстрація, облік, контроль, відшкодування ПДВ, перевірки, сервіс	Митне оформлення, митний контроль, визначення митної вартості, митний аудит

Джерело: сформовано авторами на основі [8; 5; 8; 13]

(УКТЗЕД), країну походження товару, митні режими [5, с. 174].

Взаємодія між органами ДПС та ДМС України здійснюється на підставі Порядку взаємодії інформаційних систем ДПС та ДМС [6], яким визначено такі форми взаємодії: обмін інформацією в режимі реального часу; спільні операції з виявлення правопорушень; боротьба з контрабандою та ухиленням від сплати податків; координація дій через захищені канали зв'язку (Національна система конфіденційного зв'язку «Трембіта»). Така взаємодія на операційному та інформаційному рівнях є необхідною умовою підвищення фіскальної безпеки держави [13, с. 12].

Важливо підкреслити подвійну правову природу окремих митних платежів – ПДВ з імпорту та акцизного податку з імпорту. Ці платежі одночасно є об'єктом і податкового, і митного адміністрування: їх обчислення та декларування здійснюється відповідно до ПКУ, а контроль – у порядку, встановленому МКУ (ст. 270, 271) [8; 9]. Така подвійна природа вимагає особливо злагодженої координації між двома відомствами.

Ефективне функціонування будь-якої системи державного управління неможливе без чітко визначених правових засад – принципів. Дослідження Діордіци І. В. та Коваленко І. А. дозволило систематизувати принципи адміністрування митних платежів, поділивши їх на дві групи: загальні (що визначені ст. 8 МКУ) та спеціальні (що безпосередньо стосуються процесу адміністрування) [7, с. 477].

Систематизований огляд принципів адміністрування митних платежів наведено в табл. 2.

Загальні принципи, закріплені у ст. 8 МКУ, формують конституційно-правовий фундамент митної діяльності загалом. Серед них особливого значення набуває принцип законності та презумпції невинуватості, що гарантує платнику захист від свавілля контролюючих органів, та принцип прозорості та добросовісності, реалізація якого є критично важливою в контексті подолання корупції у митній сфері [6].

Спеціальні принципи відображають управлінську специфіку процесу адміністрування. Принцип превентивності (акцент на заходах попереджувального характеру) є особливо актуальним в умовах воєнного стану, коли ресурси контролюючих органів обмежені. Принцип ефективності та раціональності вимагає максимізації фіскальних результатів при мінімальних адміністративних витратах, що може бути досягнуто завдяки цифровізації митних процедур.

Незважаючи на позитивну динаміку митних надходжень, система адміністрування митних платежів в Україні має низку системних проблем, що потребують вирішення.

По-перше, відсутність уніфікованого визначення «адміністрування митних платежів» у МКУ є суттєвою прогалиною законодавства. Поняття адміністрування закріплено лише в ПКУ у широкому контексті – без урахування специфіки митної сфери. Це ускладнює правозастосовчу практику та породжує правові колізії, на що справедливо вказують науковці [5; 7]. Пропонується доповнити ст. 4 МКУ визначенням поняття «адміністрування митних платежів» з урахуванням комплексної природи цього інституту.

Таблиця 2

Принципи адміністрування митних платежів

Група принципів	Принцип	Зміст
Загальні (ст. 8 МКУ)	Виключна юрисдикція України	Митна справа здійснюється виключно на митній території держави
	Законність та презумпція невинуватості	Дії органів ґрунтуються виключно на законі; платник вважається правомірним до доведення вини
	Єдиний порядок переміщення товарів	Уніфіковані процедури митного оформлення для всіх суб'єктів
	Прозорість та добросовісність	Відкритість дій митних органів та дотримання етичних норм
Спеціальні	Систематичність та послідовність	Безперервний і плановий характер адміністрування
	Своєчасність	Повне надходження платежів у встановлені строки
	Превентивність	Акцент на заходах попереджувального характеру
	Ефективність та раціональність	Мінімізація витрат за максимального фіскального результату

Джерело: сформовано авторами на основі [7; 9]

По-друге, незавершеність цифровізації митних процедур. Незважаючи на впровадження низки цифрових сервісів, повноцінна е-митниця в Україні ще не функціонує. В. Руденко наголошує, що цифрові інструменти дозволяють митним органам суттєво підвищити ефективність адміністрування та мінімізувати корупційні ризики [14, с. 106]. Відповідно до Національної стратегії доходів до 2030 року, побудова сучасних інформаційно-комунікаційних систем є одним із трьох ключових реформ у митній сфері [1]. Реалізація цього завдання потребує інтеграції системи е-Customs із Єдиним вікном ЄС та запровадження систем інтелектуального відеоконтролю на пунктах пропуску.

По-третє, потреба посилення антикорупційних заходів. За даними Державної митної служби України, корупція залишається одним із найбільших викликів для ефективного митного адміністрування. Н. І. Атаманчук зазначає, що серед трьох ключових реформ митниці, визначених Національною стратегією доходів до 2030 року [15], посилення антикорупційних заходів стоїть на першому місці [6, с. 386]. Це передбачає наділення підрозділів внутрішньої безпеки ДМС повноваженнями оперативно-розшукової діяльності.

По-четверте, необхідність гармонізації митного законодавства з правом ЄС. В умовах реалізації Угоди про асоціацію між

Україною та ЄС та у зв'язку з переговорним процесом щодо вступу до ЄС, приведення вітчизняного митного законодавства у відповідність до Митного кодексу ЄС є безальтернативним завданням. Як зазначають Л. Дорофєєва та Т. Корнева, цей процес потребує науково обґрунтованих підходів та стратегічного планування на горизонт щонайменше 10 років [16].

Система адміністрування митних платежів в Україні перебуває на стадії активної трансформації та гармонізації з практикою ЄС, а також руху у напрямку повної імплементації норм Митного кодексу ЄС (УСС) [19]. Станом на початок 2026 року рівень гармонізації митного законодавства України з правилами ЄС оцінюється щонайменше 80% [20]. Ключовими напрямками гармонізації є: приведення у відповідність законодавчої бази; приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту та впровадження в Україні Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS); спрощення системи надання митних авторизацій (авторизовані економічні оператори, АЕО); поступове підвищення ставок акцизного податку (зокрема на тютюн) для досягнення мінімальних рівнів ЄС до 2028 року.

По-п'яте, удосконалення правового регулювання взаємодії ДПС та ДМС. Незважаючи на наявність базового Порядку взаємо-

дії інформаційних систем двох відомств [6], практика виявляє численні колізії та прогалини, зокрема в частині контролю за ПДВ з імпорту. О. В. Артюх та Т. О. Муренко пропонують застосовувати синтезований підхід до концепції адміністрування митних платежів, що передбачає інтеграцію елементів обох систем адміністрування [13]. З цієї позицією варто погодитися.

Питання впливу митних платежів на фінансову стійкість підприємств є надзвичайно актуальним у контексті зовнішньоекономічної діяльності, адже для значної частки суб'єктів господарювання митні платежі становлять суттєву статтю витрат, безпосередньо впливаючи на ціноутворення, конкурентоспроможність та загальний фінансовий стан.

Вплив митних платежів на фінансову стійкість підприємств проявляється через кілька ключових механізмів. По-перше, митні платежі формують пряме фінансове навантаження на підприємства-імпортери: сплата ПДВ з імпорту, акцизного збору та мита відволікає значні обігові кошти ще до реалізації товару. По-друге, вони впливають на структуру витрат та собівартість продукції, оскільки митні платежі включаються до первісної вартості імпортованих активів (ст. 8 П(С)БО 9). По-третє, вони мають вплив на ліквідність та платіжну дисципліну підприємства: несвоє-

часна сплата митних платежів тягне за собою нарахування пені та застосування заходів примусового стягнення у порядку, передбаченому ПКУ [8].

Аналіз впливу окремих видів митних платежів на різні категорії підприємств узагальнено в табл. 3.

Підприємства-імпортери, особливо малого та середнього бізнесу, стикаються з проблемою авансування митних платежів: їм необхідно спочатку сплатити ПДВ з імпорту та мито, а лише потім реалізувати товар і отримувати виручку. Для підприємств з незначним власним капіталом і обмеженим доступом до кредитних ресурсів це створює реальний дефіцит ліквідності. Запорожець О. Ф. зазначає, що система інститутів забезпечення сплати митних платежів – гарантій, застав, поруки – покликана частково вирішити цю проблему, проте на практиці використовується обмежено через складність адміністрування [3].

Важливим аспектом є також відшкодування ПДВ з імпорту. Підприємства, які ввозять товари для подальшої реалізації або переробки, мають право на податковий кредит з ПДВ. Однак процедура відшкодування ПДВ залишається складною та тривалою, що фактично означає додаткове кредитування державного бюджету за рахунок обі-

Таблиця 3

**Вплив митних платежів на фінансову стійкість підприємств
залежно від виду діяльності**

Тип підприємства	Основний вид митного платежу	Характер впливу на фінансову стійкість	Ризик для ліквідності
Підприємства-імпортери	ПДВ з імпорту (74,4%), мито (7,4%)	Авансове відволікання обігових коштів до реалізації товару; вплив на собівартість	Високий (особливо для МСП)
Підприємства-експортери	Вивізне мито (окремі категорії)	Зменшення конкурентоспроможності на зовнішніх ринках; вплив на рентабельність	Середній
Торговельні підприємства з ЗЕД	ПДВ з імпорту, акциз	Затримка відшкодування ПДВ впливає на оборотний капітал; ціноутворення	Середній – Високий
Виробничі підприємства (сировина/комплектуючі)	Мито на сировину, ПДВ	Збільшення собівартості продукції, тиск на маржинальність; довгостроковий вплив на інвестиції	Середній
Підприємства під пільговими режимами	Зменшені ставки / звільнення	Часткове зниження навантаження; потреба контролю відповідності умовам режиму	Низький

Джерело: сформовано авторами

гових коштів підприємств. Артюх О. В. та Муренко Т. О. підкреслюють, що ефективна система адміністрування митних платежів має враховувати не лише фіскальні інтереси держави, а й інтереси платників, забезпечуючи сприятливі умови для ведення зовнішньоекономічної діяльності [13].

Особливо гострою є проблема для підприємств, що здійснюють ЗЕД в умовах воєнного стану. З одного боку, система митних пільг та спрощень (звільнення від оподаткування ввезення товарів гуманітарної допомоги, зброї, запасних частин для оборонної промисловості) частково знижує митне навантаження. З іншого – знецінення гривні суттєво збільшує розрахункову митну вартість імпортованих товарів у гривневому еквіваленті, що автоматично підвищує суму митних платежів. За оцінками, лише через курсовий фактор реальне митне навантаження на підприємства-імпортери у 2025 р. зросло на 15–20% порівняно з довоєнним рівнем.

Показово, що навіть в умовах воєнного часу підприємства адаптують стратегії ЗЕД, використовуючи доступні інструменти мінімізації митного навантаження: застосування спеціальних митних режимів (переробка на митній території, тимчасове ввезення), оптимізацію класифікації товарів за УКТЗЕД, використання преференційних угод в рамках зони вільної торгівлі з ЄС. Ефективне адміністрування митних платежів має, таким чином, подвійну природу: воно одночасно забезпечує фіскальні інтереси держави та – за умови дотримання принципів прозорості й законності – формує передбачуване середовище для підприємницької діяльності у сфері ЗЕД [18, с. 45].

З позиції фінансового менеджменту підприємств, ефективне управління митними ризиками включає: попереднє визначення митної вартості та обчислення сум платежів при плануванні імпортних операцій; формування резервів для покриття митних зобов'язань; використання інституту митного брокера для мінімізації помилок при декларуванні; моніторинг змін митного законодавства та своєчасне коригування зовнішньоекономічної стратегії. Маслак О. О. та ін. наголошують, що включення митного планування як окремого елемента до фінансової стратегії підприємства суттєво підвищує його стійкість до регуляторних ризиків [18, с. 47].

Висновки. Адміністрування митних платежів є ключовим компонентом митної справи

та одночасно підсистемою загального державного адміністрування, що перебуває в тісній взаємодії з податковим адмініструванням. Запропонована авторська дефініція цього поняття відображає його комплексну природу та об'єднання норм митного, податкового й адміністративного законодавства.

Порівняльний аналіз надходжень митних платежів за 2023–2025 роки засвідчує стійку висхідну динаміку: загальний обсяг зріс на 37,9% і у 2025 р. досяг рекордних 716,1 млрд грн. Домінуюча роль ПДВ з імпорту (75,7%) обумовлює особливу значущість координованої взаємодії ДПС та ДМС у сфері адміністрування цього платежу.

Принципи адміністрування митних платежів доцільно розглядати в розрізі загальних (закріплених у ст. 8 МКУ) та спеціальних (що відображають специфіку управлінського процесу). Відсутність законодавчого закріплення спеціальних принципів є прогалиною, яку необхідно усунути шляхом відповідного доповнення МКУ.

Пріоритетними напрямками підвищення ефективності системи адміністрування митних платежів є: законодавче закріплення поняття «адміністрування митних платежів» у МКУ; завершення цифровізації митних процедур; посилення антикорупційних механізмів; гармонізація митного законодавства з правом ЄС; удосконалення правового регулювання взаємодії митних та податкових органів.

Митні платежі здійснюють багатоканальний вплив на фінансову стійкість підприємств-суб'єктів ЗЕД: через пряме відволікання обігових коштів на авансову сплату ПДВ з імпорту та мита, вплив на структуру собівартості та ціноутворення, а також через ризики порушення ліквідності. Ефективне адміністрування митних платежів, що поєднує фіскальну функцію держави з принципами прозорості та законності, є необхідною передумовою формування сприятливого середовища для зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці методичних засад оцінювання ефективності системи адміністрування митних платежів, а також у детальному аналізі зарубіжного досвіду організації митного адміністрування в країнах – членах ЄС у контексті імплементації відповідних практик в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Касіян В. Митниця переказала до бюджету 75 млрд грн у грудні. Це рекорд від початку великої війни. LIGA.net. 02.01.2026. URL: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mytnytsia-perekazala-do-biudzhetu-75-mlrd-hrn-u-hrudni-tse-rekord-vid-pochatku-velykoj-viynu> (дата звернення: 10.02.2026)
2. Палійчук Т., Мироненко О. Огляд бюджету 2025. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. 24.11.2024. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/budget-2025.pdf> (дата звернення: 14.02.2026)
3. Запорожець О. Ф. Система адміністрування митних платежів в умовах інтеграційних процесів: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Одеса, 2013. 24 с. URL: <https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1447c872-45ec-469e-b503-35fbc0a9a2ea/content> (дата звернення: 14.02.2026)
4. Батанова Л. О. Поняття, сутність та особливості адміністрування митних платежів. *LEX PORTUS*. 2016. № 2. С. 114–123. URL: <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/batanova.pdf> (дата звернення: 10.02.2026)
5. Возний М. Сутність та правова природа адміністрування митних платежів. *Юридичний вісник*. 2023. № 6. С. 170–176. DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2023.20>
6. Атаманчук Н. І. Митні органи як суб'єкти адміністрування митних платежів: сучасний стан та перспективи подальшого реформування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 01. С. 384–389. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.62>
7. Діордіца І. В., Коваленко І. А. Принципи адміністрування митних платежів. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025. № 2 (32). С. 471–479. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2\(32\)-471-479](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2(32)-471-479)
8. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.02.2026)
9. Верховна Рада України. Митний кодекс України: Кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 10.02.2026)
10. Озеруга О. В. Адміністрування митних платежів: сутність та особливості правового регулювання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. Вип. 6. Том 2. С. 92–95. DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2019.8.15>
11. Радченко О. М. Адміністрування митних платежів як фінансово-правова категорія. *Держава та регіони*. 2019. № 1. С. 137–142.
12. Державна митна служба України. Стан надходжень митних платежів у серпні 2025 року. 05.09.2025. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-serpni-2025-roku-2397> (дата звернення: 10.02.2026)
13. Артюх О. В., Муренко Т. О. Адміністрування митних платежів як ключовий компонент митної справи. *Ефективна економіка*. 2026. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.14>
14. Руденко В., Погріщук Г., Рум'янцева К. Технологічні виклики та перспективи модернізації митних інформаційних систем. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № (1 (52)). С. 102-108. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-14>
15. Міністерство фінансів України. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 10.02.2026)
16. Дорофєєва Л.М., Корнева Т.В. Нові виклики для реформування митної служби України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2021. Випуск 65. С. 233-237. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.42>
17. Бороденко Т.М., Гапонюк М.А., Савченко А. Адміністрування митних платежів: аналіз сучасного стану та шляхи вирішення ключових викликів. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.77>
18. Маслак О. О., Передало Х. С., Маслак Т. О. Адміністрування митних платежів: концептуальний базис в стратегіях розвитку підприємств. *Менеджмент та підприємництво в Україні*. 2022. № 1 (7). С. 40–48. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28230/220373menezhment-40-48.pdf> (дата звернення: 21.02.2026)
19. Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 15.02.2026)
20. Міністерство фінансів України. Митний огляд: українська митниця – розвиток попри війну за II квартал 2025 року. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/mitnii_oglyad_ukrainska_mitnitsia_rozvitok_popri_viynu_za_ii_kvartal_2025_roku_prezentatsiia-5256 (дата звернення: 15.02.2026)

REFERENCES:

1. Kasiian V. (2026) Mytnytsia perekazala do biudzhetu 75 mlrd hrn u hrudni. Tse rekord vid pochatku velykoi viiny [Customs transferred UAH 75 billion to the budget in December – a record since the beginning of the full-scale war]. LIGA.net. Available at: <https://finance.liga.net/ua/ekonomika/novosti/mytnytsia-perekazala-do-biudzhetu-75-mlrd-hrn-u-hrudni-tse-rekord-vid-pochatku-velykoi-viiny> (accessed February 10, 2026).
2. Paliichuk T., Myronenko O. (2024) Ohliad biudzhetu 2025. Analychna zapyska [Budget Review 2025. Analytical note]. *Tsentr ekonomichnoi stratehii – Centre for Economic Strategy*. Available at: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/budget-2025.pdf> (accessed February 14, 2026).
3. Zaporozhets O. F. (2013) *Systema administruvannia mytnykh platezhiv v umovakh intehratsiinykh protsesiv* [System of customs payments administration in the conditions of integration processes] (PhD Thesis). Odesa. Available at: <https://dspace.oneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1447c872-45ec-469e-b503-35fbc0a9a2ea/content> (accessed February 14, 2026).
4. Batanova L. O. (2016) Poniattia, sutnist ta osoblyvosti administruvannia mytnykh platezhiv [Concept, essence and features of customs payments administration]. *LEX PORTUS*, no. 2, pp. 114–123. Available at: <https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2016/batanova.pdf> (accessed February 10, 2026).
5. Voznyi M. (2023) Sutnist ta pravova pryroda administruvannia mytnykh platezhiv [Essence and legal nature of customs payments administration]. *Yurydychnyi visnyk – Juridical Bulletin*, vol. 6, pp. 170–176. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2023.20>
6. Atamanchuk N. I. (2025) Mytni orhany yak subiekty administruvannia mytnykh platezhiv: suchasnyi stan ta perspektyvy podalshoho reformuvannia [Customs authorities as subjects of customs payments administration: current state and prospects for further reform]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo – Analytical and Comparative Jurisprudence*, vol. 1, pp. 384–389. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.62>
7. Diorditsa I. V., Kovalenko I. A. (2025) Pryntsypy administruvannia mytnykh platezhiv [Principles of customs payments administration]. *Aktualni pytannia u suchasni nauksi – Current Issues in Modern Science*, vol. 2(32), pp. 471–479. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2\(32\)-471-479](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2025-2(32)-471-479)
8. Verkhovna Rada Ukrainy (2010) Podatkovyi kodeks Ukrainy [Tax Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 № 2755-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (accessed February 10, 2026).
9. Verkhovna Rada Ukrainy (2012) Mytnyi kodeks Ukrainy [Customs Code of Ukraine]: Kodeks Ukrainy vid 13.03.2012 № 4495-VI. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (accessed February 10, 2026).
10. Ozeruha O. V. (2018) Administruvannia mytnykh platezhiv: sutnist ta osoblyvosti pravovoho rehuliuвання [Customs payments administration: essence and features of legal regulation]. *Aktualni problemy vitchyznianoï yurysprudentsii – Current Issues of Domestic Jurisprudence*, issue 6, vol. 2, pp. 92–95. DOI: <https://doi.org/10.32847/ln.2019.8.15>
11. Radchenko O. M. (2019) Administruvannia mytnykh platezhiv yak finansovo-pravova katehoriia [Customs payments administration as a financial and legal category]. *Derzhava ta rehiony – State and Regions*, vol. 1, pp. 137–142.
12. Derzhavna mytna sluzhba Ukrainy (2025) Stan nadkhodzhen mytnykh platezhiv u serpni 2025 roku [State of customs payments revenues in August 2025]. Available at: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/stan-nadkhodzhen-mitnikh-platezhiv-u-serpni-2025-roku-2397> (accessed February 10, 2026).
13. Artiukh O. V., Murenko T. O. (2026) Administruvannia mytnykh platezhiv yak kliuchovyï komponent mytnoi spravy [Customs payments administration as a key component of customs affairs]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, vol. 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.14>
14. Rudenko V., Pohrishchuk H., Rumiantseva K. (2025) Tekhnolohichni vyklyky ta perspektyvy modernizatsii mytnykh informatsiinykh system [Technological challenges and prospects for modernization of customs information systems]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Economic Development*, vol. 1(52), pp. 102–108. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-14>
15. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2023) Natsionalna stratehiia dokhodiv do 2030 roku [National Revenue Strategy until 2030]. Available at: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (accessed February 10, 2026).
16. Dorofeieva L. M., Korneva T. V. (2021) Novi vyklyky dlia reformuvannia mytnoi sluzhby Ukrainy [New challenges for reforming the customs service of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, issue 65, pp. 233–237. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.65.42>

17. Borodenko T. M., Haponiuk M. A., Savchenko A. (2024) Administruvannia mytnykh platezhiv: analiz suchasnoho stanu ta shliakhy vyrishennia kluchovykh vyklykiv [Customs payments administration: analysis of the current state and ways to address key challenges]. *Efektivna ekonomika – Efficient Economy*, vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.77>

18. Maslak O. O., Peredalo Kh. S., Maslak T. O. (2022) Administruvannia mytnykh platezhiv: kontseptualnyi bazys v stratehiakh rozvytku pidpriemstv [Customs payments administration: conceptual basis in enterprise development strategies]. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini – Management and Entrepreneurship in Ukraine*, vol. 1(7), pp. 40–48. Available at: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28230/220373menedzhment-40-48.pdf> (accessed February 21, 2026).

19. European Parliament and Council (2013) Rehlament Yevropeiskoho parlamentu i Rady (YeS) № 952/2013 vid 9 zhovtnia 2013 roku pro vstanovlennia Mytnoho kodeksu Soiuzu [Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 establishing the Union Customs Code]. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (accessed February 15, 2026).

20. Ministerstvo finansiv Ukrainy (2025) Mytnyi ohliad: ukrainska mytnytsia – rozvytok popry viinu za II kvartal 2025 roku [Customs Review: Ukrainian Customs – Development Despite the War, Q2 2025]. Available at: https://www.mof.gov.ua/uk/news/mitnii_ogliad_ukrainska_mitnitsia_rozvitok_popri_viinu_za_ii_kvartal_2025_roku_prezentatsiia-5256 (accessed February 15, 2026).

Дата надходження статті: 16.03.2026

Дата прийняття статті: 03.04.2026

Дата публікації статті: 07.04.2026